

בית הכנסת "אהבת התורה - איש מצליח"
רחוב הרב עוזיאל 43 ב"ב.

בית נחמני

מוצאי שבת נשא התשע"ה

נושאי השיעור:

שיעורו של מרן ראש הישיבה
רבנו מאיר מאזוז זצוק"ל

ניתן לשמוע את שיעורי של מרן זצוק"ל בערוץ קול ברמה או ב'קו בית נחמני': 079-9270505

א. קבלת חז"ל מול דברי הכותים והקראים. ב. אם מקבלים את הקראים. ג. למען מרן מופה"ד רבנו עובדיה יוסף זצ"ל לא אחשה ולמען תורתו לא אשקוט. ד. ההבדל בין "כ..." ובין "ב..." ה. מי עולה לפסוקי ברכת כהנים? ו. "ברכך ה' בממון, וישמרך מן המזיקין".

קבלת חז"ל מול דברי הכותים והקראים

א. [בגמרא במסכת סוטה (דף ל"ג ע"ב) לומדים ש"אלוני מורה" הכוונה ל"שכם" מגזירה שוה². ואמר רבי אלעזר ברבי יוסי "בדבר זה זייתי ספרי הכותים" שהרי הם מודים ש"אלוני מורה" הכוונה לשכם. אנו למדנו כן מגזירה שוה, ואילו הכותים במה ילמדו זאת? בכל הדורות היו לחכמים ויכוונים עם אותם אנשים שפרשו מדרך התורה ונלחמו בה. כמו שהראשונים התווכחו עם הקראים. למשל, הגמרא אמרה (ר"ה דף כ' ע"א) **שאם חל יום כיפור ביום ששי או ראשון, אז מסדרים את תחילת החודש בצורה אחרת שלא יהיה כן**. וזה מטעם "ירקא ומיתאי", כלומר שאם יהיו שבת וכיפור בסמיכות יום אחר יום, הירקות יתייבשו עד מוצאי היום השני, ואם יש מת ביום הראשון הוא יסריח עד מוצאי היום השני. הקראים לגלגלו על טעם זה, **ורב סעדיה גאון** (עיין בספר יסוד עולם מאמר ד') הוצרך לומר שהטעם האמתי הוא אחר, ותמיד הקפידו על כך אף בזמן הראיה. ומה ששמע בגמ' שכמה פעמים חל כיפור לפני או אחרי שבת, לא שבאמת היה הדבר כן, אלא רק בדרך אם יהיה כדבר הזה, ונשנה כן בשביל לחדד את התלמידים. **הרמב"ם** (בפ"ז מהלכות קידוש החודש) לא רצה לקבל את זה, והסביר שהטעם של "לא אד" ו"ראש", הוא כדי להתקרב למוולד האמתי. ובאמת יש ראיות רבות לדבריו (עיין בקונטרס פרפראות לחכמה הנדפס בספר סלת נקיה ס"א באורך), ומה שאמר רב סעדיה שכל מקום ששמע בגמרא שחל כיפור בערב שבת או במוצאי שבת לא קרה כן באמת, יש מקומות שאי אפשר לומר כן. למשל בגמרא במנחות (דף צ"ט ע"ב) כתוב שאם חל כיפור ביום ששי, הרי מקריבים בו שעיר חטאת, וחטאת נאכלת ליום ולילה עד חצות. מה זה יום ולילה? יום ההקרבה והלילה שאחריה. איך אפשר לאכול אותו? בכיפור אסור לאכול, כיפור זה תענית, ובליל שבת אי אפשר לבשל. מה נעשה? נזרוק את זה? אז כתוב שם שהבבליים אוכלים אותו חי מפני שדעתם יפה, כלומר לוקחים את הבשר בליל שבת, שוטפים אותו טוב שלא יהיה עליו דם, דם שנמצא בלוע באיברים הוא מותר, שמים קצת מלח ואוכלים אותו [מיד] כשהוא חי מפני שדעתם יפה. איך נסביר את זה אם אף פעם לא קרה דבר כזה? לפי רב סעדיה גאון כל פעם שנמצא דבר כזה זה רק בתיאוריה, איך נאמר שכונת הגמרא שאם בתיאוריה יקרה דבר כזה יבואו

1. שיעור זה נמסר ע"י מרן רבנו הגדול זצ"ל הכ"מ במוצאי שבת נשא התשע"ה בעין יעקב מסכת סוטה, ולפי שתחלת השיעור לא הגיע לידיו לעת עתה (ונשמח למי שיוכל למלא את החסר), השלמנו את נושא השיעור לפי המשך הדברים ולפי מה שנאמר ונכתב ע"י מרן זצ"ל במקומות אחרים.
בהזמנות זו אנו פונים למי שיש בידו הקלטות של שיעורי תורה ישינים ממרן רבנו הגדול זצ"ל שיואל לזכות את הרבים ויעביר אלינו (ונצרפם לאלפי השיעורים שבידינו. ואפשר שיראו אור בעלוננו) להגדיל תורה ולהאדירה. לפרטים ניתן לפנות לטלפון המערכת. המערכת.
2. הגמרא שם דנה בעניין מקום הר גריזים והר עיבל שעליהם קבלו ישראל את הברכות והקללות בכניסתם לארץ. הפסוק אומר (דברים י"א, ל') **"הלא המה בעבר הירדן"**, רבי יהודה דורש את הפסוק כן, **"הלא המה בעבר הירדן"** - מעבר לירדן ואילך. "אחרי דרך מבוא השמש" - מקום שחמה זורחת. "בארץ הכנעני היושב בערבה" - אלו הר גריזים והר עיבל שיושבים בהם כותיים. "מול הגלגל" - סמוך לגלגל. "אצל אלוני מורה" - שכם, ולהלן הוא אומר "ויעבור אברהם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה" (בראשית י"ב, ו). מה אלון מורה האמור להלן שכם, אף כאן שכם.

בבליים ויאכלו אותו חי?! לא יתכן הדבר הזה³. אז הרמב"ם הסביר שכל החשבון שלנו היום זה "חשבון ממוצע", לא חשבון מדויק. כשאנחנו אומרים את הזמן של המולד, עשינו "סטנדרט" ממוולד - כ"ט יום, י"ב שעות, ותשצ"ג חלקים - ארבעים וארבע דקות ועוד חלק אחד (שלש שניות ומשהו), אבל בזמן הסנהדרין היו עושים בדיוק, אם תיראה הלבנה ואם לא תיראה, לכן כשאתה יודע בדיוק את הזמן של המולד כשהלבנה נראתה, אתה לא יכול לדחות. אבל היום, לפעמים המולד שלנו קודם לאמתי ארבע עשרה שעות, ולפעמים מאחר שמונה עשרה שעות, יש הפרש של כמה שעות, ולפעמים הוא בדיוק, לכן דחו חכמים את אד", כדי שאולי נפגע במוולד האמתי, וממילא הכל מתיישב. לא ירקות ולא שום דבר, **הטעם שנאמר בגמרא הוא נאמר רק כדי לסבר את האוזן, והטעם של הרמב"ם הוא מוכרח, שהרי בזמן התנאים היו עושים כיפור ביום ששי או ביום ראשון**⁴.

להסביר בטוב טעם ודעת

ב. השומרונים הם גוים, והקראים זו תקופה יותר מאוחרת בזמן התנאים, הקראים היו גרים בספרד והיו מפריעים כל הזמן לחכמי ישראל⁵. נדו אותם, אבל הם טוענים טענות, אתה לא יכול לברוח מהם, אתה צריך לענות להם! **החכמה לנדוד? החכמה לענות!** איך קרה היום שבעוונות שמונים אחוז לא הולכים בדרך תורה? כי לפני מאתיים שנה כשבאו המשכילים ושאלו שאלות, במקום להתמודד עם השאלות, נידו והחרימו אותם. זהו. **אסור להחרים! צריך**

3. הגמרא אומרת שהבבליים האלה אוהבים בשר. אחרים לא אוכלים בשר, לא אוכלים לא כבש ולא שעיר, שום דבר... בפסח מי שחוט בשר? רק הספרדים! שעיר עזים, מי יאכל עזים? אבל הבבליים היו אוכלים. והגמרא אומרת (במנחות דף ק' ע"א) שלא בבליים היו, אלא אלכסנדרים היו, ומותר שהיו שונאים חכמי ארץ ישראל את הבבליים, קראו להם בבליים. לכאורה איך נשקר ונאמר בבליים? אז משהו מצא הסבר נפלא, אמר היו בבליים שברחו מבבל וגורו באלכסנדריה, והבבליים האלה היה להם טבע של קמצנים... היו אוכלים אפילו בשר חי, לא אכפת להם, שוטפים אותו ואוכלים אותו. **"חזי לאומצא"**. הרי למה הותר לטלטל בשר חי בשבת? אם אדם יש לו בשר לא מבושל שנמצא במקפיא, ופתאום המקרר עשה שבתה, לא רוצה לעבוד, ואתה רוצה להעביר את זה אצל השכן, אתה יכול לעשות את זה. אבל זה בשר חי, הוא לא ראוי לאכילה, איך מותר לך לטלטל אותו? אין דבר, אפשר לאכול אותו באומצא כשהוא חי. תיקח את הבשר, תמלח אותו קצת ותאכל אותו [מיד] אפילו שעדיין לא הוכשר, קל וחומר אם הוא הוכשר (ומותר לאכול ככה אם אין עליו דם בעין, והוא בלוע מותר. קל וחומר שהיום כל הבשר מוכשר). רק **שהבא"ח** אומר (ש"ב פרשת פקודי אות ט') שהיום אף אחד לא אוכל בשר כזה רק אחרי בישול, לכן הדין הזה לא קיים היום. אבל הבן איש חי הוא יחיד בדבר הזה, כל הפוסקים אומרים שומרת. אז הגמרא אומרת לא בבליים היו אלא אלכסנדרים היו, כלומר אלה בבליים שבאו לאלכסנדריה והיה להם הטבע הזה, והוכיחו את זה.

4. אחד מהקהל שאל: גם כשיבואו העדים נדחה אותם מטעם הירקות. אמר לו מרן רבנו זצ"ל: איך נדחה אותם? חזר השואל ואמר: שיוסבו עליהם קושיות או משהו לדחות את מולד החודש, הרי גם אם זה המולד האמתי והעדים לא באו, אי אפשר לקדש את החודש. ואמר לו רבנו זצ"ל: אמת, אבל על זה לא יסכימו, יאמרו: לא יתכן, יש לנו מולד, והעדים העידו כמו שצריך, והחשבון אמתי, נדחה אותם! תבלק עליהם? תוספות אומרים שעושים דבר כזה, אבל הרמב"ם אומר שלא צריך.

5. זה הוסיף רבנו זצ"ל כתשובה לשאלת אחד מהציבור: למה להתחשב בהם? צריך לנדוד אתם וזהו.

הדלקת נרות	מוצ"ש	ר"ת
י-ם:	19:08	20:25
ת-א:	19:25	20:58
חיפה:	19:16	20:59
ב"ש:	19:23	20:56

בעיות וממילא אשה קראית יהודיה שנתגרשה על ידי קראים, ונישאה למישהו אחר, והביאה ילדים מהשני, הם ממזרים. ואם התערבו בהם ממזרים, אז הם אסורים ואין להם תקנה. לגויים יש תקנה בגירות, ולקראים אין תקנה. אמר מישהו בשם **רב סעדיה** (אני לא שמעתי את זה בשמו): **"הקראים - קרעים שאינם מתאחים"**. (האשכנזים אומרים את זה יפה - קראים, קראים שאינם מתאחים לעולם...). אי אפשר לחבר אותם.

מִן מוֹפֵה ד' רבנו עובדיה יוסף זצ"ל היתרים

ד. אבל באו פוסקים אחרים, למשל הרדב"ז (ח"א סי' ע"ג), וגם רבנו אברהם בנו של הרמב"ם שקיבל בזמנו שלש מאות קראים (כנראה שלש מאות משפחות), ואמרו: לא נכון, גם הקידושין בטלים מעיקרן. למה בטלים? **כשהרב עובדיה היה במצרים** [הוא דן בזה (ראה שו"ת יבי"א ח"ח חאה"ע סי' י"ב) והביא שמהריק"ש (שו"ת אהלי יעקב סי' ל"ג ע"ש)] שלח שלוחים לראות איך הם עושים את הקידושין שלהם, "שנים אנשים מרגלים חרש לאמר" (יהושע ב' א'), יש שם שכונה של קראים, אמר להם: תראו, הערב יש חתונה שלהם, תראו מה אומר החתן לכלה. ראו שהחתן נותן לה טבעת ואומר לה: "מצא אשה מצא טוב" ... זה קידושין אלה! לא אמר לה "הרי את מקודשת", לא אמר "לך", לא אמר "כדת משה וישראל", לא אמר שום דבר. "מצא אשה מצא טוב!". פשיטא, מאי קא משמע לן? זה פסוק במשלי (י"ח, כ"ב), זה קידושין? זה לא קידושין! ויש עוד טעם שכתב הרדב"ז שהעדים של הקידושין הם מחללי שבת ויום טוב, לכן הם פסולים. הקידושין בטלים, ואין ממזרות, אם הם רוצים לחזור לתורה - בבקשה. הרב עובדיה עשה את זה, יש מושב "מצליח" של הקראים, והם באים לפעמים, והרב עובדיה היה מקבל אותם. ועשו מזה רעש גדול מאד הנטורי קרתא בזמנו, עשו מודעות, לקחו את המלה ראש"ל וחילקו את זה לשתי מלים. אז הבן שלו **הרב יצחק יוסף** שלח לאור תורה - ואני אז הייתי העורך - אמר לי, תראה מה שעושים, ואור תורה מקובל גם אצל החוגים החרדים, והם עושים יום אחר. הכל מבובל.

7. הרי את הנרות הם לא מדליקים, יושבים בלי נרות, אבל את החשמל הם כן מדליקים... חשמל זה אסור, זו הבערה גמורה, והם מדליקים בשבת. ויום טוב אנוח עושים יום פלוני, והם עושים יום אחר. הכל מבובל.

מאחורי הבית

וכל זה לא דחק כלל את כח הפסיקה שלו. אכן, נדיר למצוא ראש ישיבה המוסר שיעור בעיון הש"ס שעתיים בכל יום, שהוא גם פוסק הלכה מובהק שכתב אלפי תשובות בהלכה (אגב, את התשובה ההלכתית הראשונה שלו כתב כבר בגיל 11, שזה לבד אין לו אח ורע). גם במשנתו ההלכתית ישנם כמה דרכים מקוריות ביותר שלא מצאנו להם חבר בדורנו. ראשית, בולט במיוחד ביסוס ההכרעה מכח ראיות עיוניות מהסוגיות ומלשונות הראשונים. כמו כן, דרכו תמיד לחתור לדרך האמצע, לקרב רחוקים בזרוע, להשוות הדעות ולהמעט המחלוקות. בין השיטין של כתביו אנו מוצאים מקומות הרבה שבהם גילה בכל מיני מחלוקות כי שתי הדעות נכונות והיו לאחדים בידו. גם ידיעתו המופלגת בפסוקי התנ"ך לאותיותיהם, לא פעם מקנה לו יתרון מיוחד ומפתיע דוקא בתשובותיו בהלכה, כאשר באופן יוצא דופן, ניתן למצוא לעתים בתשובותיו ההלכתיות שהוא דולה מתהום הנשיה פסוקים לא מוכרים ומביא מהם ראיות ניצחות לנדונים בהם הוא דן. לדוגמה: בנדון האם מברכים לגירות שבע ברכות שבעה ימים (שו"ת בית נאמן ח"ב חאה"ע סי' י"ט), מביא מרן רביה מהנאמר בשמשון (שופטים יד, יב) שעשה לאשתו שבעת ימי המשתה. כמו כן, בתשובותיו ניתן למצוא לא מעט הוכחות ואפילו הכרעות הלכתיות הנלמדות משתיקת הגמרא או הפוסקים בדבר שלא היה ראוי שישתקו. כמובן שכדי להעיד על שתיקה זו, דרושה בקיאות רחבה ואבחנה נכונה שתאשר שאכן שתיקה רועמת יש בדבר. ואכן, מי כמו מרן דכל רז לא אניס ליה שיכול להעיד ככהא גוונא.

גם חידושיו על התורה זועקים ייחודיות ומקוריות. הוא מרבה לעסוק בחלקי התורה שאין אדם שנוגע בהם בדורנו, כמו "קרי וכתבי", "חסרות ויתרות", סיבות לפרשת פתוחה או סתומה, רזי טעמי המקרא, ניקוד ודקדוק. ככל שאתה מעיין בספריו על התורה "בית נאמן", אתה מתפעל מן החידושים הבלתי צפויים שאין בהם מן השגור והמורגל, ובלבד מתחזקת התחושה כי מקום גדול הניחו לו למרן זצ"ל להתגדר בו.

(הרה"ג רבי עובדיה חן שליט"א)

לקרב ולהסביר. ולפחות את אלה שאתה מלמד אותם, שבינו שיש תשובה כזאת. ככה עשה רב סעדיה, ככה אבן עזרא, כל המפרשים ככה עשו. הם ענו לקראים⁶. רב סעדיה גאון כתב ספר שלם על הדלקת נרות בערב שבת כדי להתווכח עם הקראים, והייתה תקופה שהקראים חזרו בתשובה בזמן רבנו אברהם בן הרמב"ם⁷ (עיי' בספר כפתור ופרח פרק ה'). ובזכות זה שרב סעדיה גאון כתב ספר על זה, זכה שהסימן בשלחן ערוך שמדבר על הדלקת נרות שבת הוא סימן רס"ג - ראשי תיבות רב סעדיה גאון...

אם מקבלים את הקראים

ג. בימינו יש מחלוקת גדולה אם לקבל את הקראים. הרמ"א פסק (באה"ע ס"ס ד) שלא מקבלים אותם. למה? אמר שהקראים האלה יש להם קידושין, הם יהודים, הם לא כותים. אז כשהם עושים קידושין, הקידושין תופסים, אבל כשעושים גירושין, הגירושין שלהם פסולים, הגיטין פסולים, יש להם הרבה

6. אבן עזרא מביא (שמות כ"ב) שפעם אחת פגש אותו קראי, אמר לו: יש לכם טעות, אתם אומרים: "איהו מקומן של זבחים". מה זה זבחים? זבחים בתורה פירושה שלמים, אבל קדשי קדשים כמו עולות למשל, לא אומרים זבחים, זה עולות, לא זבחים. זבחים זה שלמים, כמו: "ועשית עולותיך הבשר והדם על מזבח ה' אלקיך, ודם זבחיך ישפך על מזבח ה' אלקיך והבשר תאכל" (דברים י"ב, ז"ך). בתחילה אמרת "הבשר והדם" הכל עולה על המזבח, ופתאום "והבשר תאכל" אלא "עולותיך" זה עולות, ודם זבחיך זה שלמים. אז התנא בעל המשנה של איהו מקומן אומר "של זבחים", ואחר כך הוא אומר: קדשי קדשים, פרים הנשרפים וכו', חטאת ואשם, עד שבסוף מגיע לתורה ואיל נזיר שהם כמו שלמים, איך הוא אומר זבחים, צריך לומר של קרבנות, של עולות, לא זבחים? אמר לו האבן עזרא: אני אראה לך שאומרים זבחים גם על עולות. אמר לו: לא יכול להיות. אמר לו, הנה: "וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך". הוא התפלא: אה, כתוב "וזבחת", לא כתוב "והעלית"!! אז נשבע הקראי שלא יזוז מדברי חכמים. זהו ופעם תפס קראי אחד את האבן עזרא, אמר לו: איך אתם מדליקים נרות בערב שבת, הרי התורה אמרה "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת" (שמות ל"ה, ג'), לפי הפשט של הפסוק יש שאלה בכלל, וכי ביערנו בשבת? ביערנו בערב שבת! אבל האבן עזרא סובב אותו... אמר לו: הפסוק אמר "ביום" ולא אמר "בלילה", בלילה אין בעיה... אמר לו: ביום פירוש יום? אמר לו: כן, יום פירושה יום ולא לילה. הלך הקראי לחפש פסוקים שפירושם לילה, והאבן עזרא הביא לו פסוקים שפירושם יום ולא לילה. זה מביא מכאן וזה מביא מכאן, עד שההוא התבלבל, אמר לו האבן עזרא: קבלנו מדברי חכמים שמדליקים נרות בערב שבת. תעוף מכאן... זהו מספיק.

חד בדרא

אם נדרש לזקק את התואר שיתמצת את אישיותו הנדירה של מרן רבנו הגדול זצ"ל בשתי מלים, הרי שהבחירה תהיה על אתר בתואר "חד בדרא". מכל זווית שנביט, מרן היה יחיד ומיוחד בדורו בכל כך הרבה תחומים רבים ומגוונים. ממש כדברי חז"ל: "אין בדורו של רבי מאיר כמותו" (עירובין י"ג ע"ב). כולם מציינים את תחום הדקדוק העיבור והשירה, שלא רק שאין שני לו בהם, אלא אלו תחומים שהיה בהם כמעט בודד מבין חכמי הדור ואפילו הדורות הקודמים. אך גם בתחום העיון הבקיאות ההלכה הפרשנות והכתיבה, שהם לכאורה דרך הכבושה לרבים, המתבונן יראה שמרן באישיותו המקורית סלל בהם נתיבים חדשים שלא ידעם עיט.

ייחודיות עיונו מתבטאת ביכולתו הנדירה לבכר את הפשט האמיתי מבין שלל ההבנות בסוגיא, מכח דיוקי לשון, דברי הראשונים, והגיון ישר. וכן בחוש הביקורת הבלתי מצוי שלו להרגיש בכל גבשושית קטנה במלות הגמרא והמפרשים, ולפעמים על ידי זיהוי גירסא משובשת פותר קושיות שלא מצאו בהם כל אנשי חיל ידיהם. רמת הדיוק של השערותיו היתה כמעט נבואית, ולרוב התגלו השערותיו כמדויקות עם איתור כתבי יד שתמכו בגרסתו. והמדדים שעיונו הזך לא בא על חשבון הבקיאות ההיקפית שגילה בכל חלקי התורה; אדרבא, הייחודיות של בקיאותו נבעה דוקא מעומק ידיעותו. ומכאן גם נבע כח החדשנות יוצא הדופן שלו, כאשר בכל נושא שלמד, כל הידיעות היו 'רצות' במוחו, וכמו מאליו היה מוצא קשר מפתיע בין עניינים שבאופן שטחי אין קשר גלוי ביניהם. כך למשל, העובר בין בתרי ספריו של מרן זצ"ל, ובפרט ספריו על הש"ס, פוגש לא מעט גילויים מקוריים מאוד על תכונות התנאים והאמוראים, הנלמדים מתוך ניתוח עומק של אמרות שלהם עצמם שיש בהן ביטוי לאישיותם. מרתקים במיוחד המקומות בהם מרן שופך אור על אמרות או מעשים תמוהים של אחד מהחכמים על פי תכונותיו דברי ימינו ואפילו עיסוקו.

בארץ חיים (סל"ק"ח"ס"א), אז זה מנהג ארץ ישראל שהכהן קורא עד "ואני אברכם".

ה' יתן לך ממון ותחזיק בו לומדי תורה

ט. ובברכת כהנים נאמר "יברכך ה' וישמרך" (במדבר ו', כ"ד). ואמרו חכמים (במדבר רבה פרשה י"ב אות ג') **יברכך ה' בממון, וישמרך מן המזיקין**. אומרים סיפור בשם **החתם סופר** שפעם בא גביר, והגבירים אז היו תומכים בשיבות, אבל בעיני עצמם הם חכמים גדולים... רוצים לבחון את תלמידי הישיבה, ושואלים שאלות של שטות¹³... בא הגביר הזה ושאל אותם שאלות ולא ענו לו תשובות לפי דעתו. אמר: **אלה בחורים חסרים ח' - בורים ועמי הארץ...** לא מבינים כלום, לא תרם. שמע החתם סופר ואמר: תגידו לו שהוא **מחזיק חסר ח' - הוא מזיק...** לא מחזיק. כמו שהבחורים חסרים ח"ת, גם הוא חסר ח"ת. **לכן "יברכך ה' - בממון, וישמרך" - מן המזיקין. שלא תהיה מזיק... ה' יתן לך ממון ותחזיק בו לומדי תורה.** ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

13. הרב מספר שפעם לגביר אחד הייתה בת יחידה והוא עשיר מופלג, רצה למצוא את הבחור הכי מתאים לבת שלו. בא לפני ראש הישיבה ואמר לו: תביא לי בחור מתאים. אמר לו: כולם מתאימים, תקח את מי שימצא חן בעיניך. אמר להם: אני בוחן אתכם בשאלה. כתוב בבמה מדליקין "ולא בחלב נחום". מה עשה נחום שלא מדליקים בחלב שלו? אמרו לו: לא ככה הכוונה, "ולא בחלב נקודה". נחום המדי אומר... אמר להם: לא, גירסא דינקותא שלי תגידו את האמת! אמרו לו: אין מה להעלים. והוא לא מבין. בא אחד הבחורים ואמר: זה מסכן, עם משוגע תשתגע... אין מה לעשות. "עם עיקש תתפתל" (תהלים י"ח, כ"ז). אמר לו: אתה יודע למה? כי כתוב "ויהי בשלח פרעה את העם **ולא נחום**"... נחום לא רצה לצאת, רק בסוף לקחו אותו בכח, גררו אותו בחבלים. אמרו כיון שנחום לא רצה לצאת ביציאת מצרים, לכן קנסו חכמים את זרעו עד סוף כל הדורות שאסור לקחת את החלב של נחום... אמר לו: חזק ברוך, אתה תהיה חתני, מאה אחוז...

אנשים רצו לעלות בפסוקי ברכת כהנים, עולה אחר עולה] זה אפשרי, אין דבר, אם אתה מתחיל בפרשה זה בסדר, וידבר זו פרשה פתוחה, וכאן אתה קורא להם פסוקים, כל אחד פרשה, יש שם אפילו ששה פסוקים.

אצלנו הכהן קורא מתחילת הפרשה עד "ואני אברכם", חשבתי שזה מנהג חוץ לארץ, כי לא נושאים כפיהם כל יום, אז זה הזדמנות בשבילם [לקרוא פסוקי ברכת כהנים]. **אחר כך ראיתי שככה מנהג צפת, ומנהג טבריה, וככה כותב**

בואו חשבון

אשר טמאך, רק פתני.
הכני הגוי, פצעני
אך להסיר תומתי מני,
על דעת, על דעת קוני,
לא עלה גם בידי עויני.
ואתה, אחי ! טמאתני.

(הרב ד. ברדא)

המדה הקצרה שלנו "כי צל ימינו על ארץ". פתגם ידוע: "הרוצה לראות את העולם אחרי, יראהו אחרי זולתו". כמה דורות עברו מאז מתן תורה ועד היום, כתות רבות עמדו, בבית ראשון - עובדי הבעל והאשרה היו הרוב הניכר, עד שנאמר בימי אליהו הנביא: "והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הברכים אשר לא כרעו לבעל". מזעזע! אחוז המאמינים באל אחד היה אפסי כמעט. אם נחשוב לפי ערך השבטים, שבדרך כלל שבט יהודה ובנימין הלכו בדרכי ה' ושמרו תורה ומצוות - יצא לנו 16% מישראל. ובכל זאת אחרי החרבן רק הם שהצליחו להחזיק מעמד, ואילו עשרת השבטים גלו לחלח וחבור, ועקבותם לא נודעו. שוב בבית שני: "יצרפו רבים ויתבררו". שלש כתות היו: הצדוקים - מקורבים למלוכה, האיסיים שחיו בבדידות, והפרושים נושאי דגל תורה שבע"פ. בא החרבן והכריע: אין זכר לצדוקים וללאומיותם, התבוללו בין העמים והיו כלא היו. אין זכר לאיסיים ולבדידותם. ורק לתורה שבע"פ נשאר שם ושארית בארץ, הודות לרבן יוחנן בן זכאי שכפי עדות רבו עתיד להיות "אב לחכמה ואב לדורות" (ירושלמי נדרים פ"ה ה"ו), והודות להבטחת התורה: כי לא תשכח מפי זרעו.

טלטלות רבות עברו על ספינת היהדות הקטנה, רבת צרורה, אין קץ לאברים המדולדלים: ממלכת ירבעם, מתייוונים, צדוקים, מינים, קראים, שבתאים, פרנקיסטים, מתבוללים, ריפורמים ועוד. ובכל זאת למרבה התמהון, עם ישראל חי וקיים ברוחו ובנפשו. "כי אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם".

אחי התועה, שמעני!
על צואר רדוף ירדפני
גם עינני, גם מותתני.
כעוללך לי להעבירני
או לכחש באלוה עושני,
הוה: מטמאיד לא טימאוני

¹ בדורנו, דור המבוכה והתהייה, ועם זה דור עליה בכל המכשירים המודרניים, כלומר: עליה בגשם וירידה ברוח, נבקה רוח האדם, צלם אלקים שבו שפל, ניתן כבוד לגולם-הרובוט. האדם מעין בורג במכונה גדולה: יילד, יחונך, יגונן, ילמד, יגויס, יחותן, יעבוד, יוליד בנים, ימות ואף ינותח... הכל כלאחר יד, כמאליו. חק חנוך-חובה, שרות חובה, בטוח לאומי, מסים, קצבת זקנה, פנסיה וכו'. שעות הפנאי נתן הבורא לאדם: שליש היום (8 שעות) לשינה. שליש היום - למלאכה. ושלש היום - לחשוב חשבון עצמו, מה התכלית בחיים שלו? "בני אדם כעשבי השדה, הללו נוצצים והללו נובלים" (עירובין נד.). שעות הפנאי של האדם מטושטשות ברעש כלי התקשורת, הרדיו והטלוויזיה, העתונות והתנועות. תנו פנאי לחשוב! אחי, בואו חשבון, בואו ונחשוב חשבוננו של עולם!

חכם אחד אמר: "בדקתי בכל ארבע רוחות העולם ולא מצאתי את השי"ת, חלילה. חפשתי למעלה ולמטה לד' רוחות העולם ולא ראיתי אותו. אבל כשהתחלתי לעיין בהיסטוריה של כל העמים, מיד נראה לי האלקים כשהוא יושב על כסא רם ונשא ובידו מאזני משפט לשלם לכל אומה כמפעלה, אם לשבת או לחסד" (דרשות אל עמי ח"ג עמוד סז).

אם רוצים אנו לדון על כמה תופעות בדורנו, אין רשאים לדון ע"פ אמת-

1. מאמר זה נכתב ע"י מרן רבנו הגדול זצ"ל הכ"מ בשנים הראשונות לעלייתו ארצה, ונדפסו בירחון תורני שיצא לאור ע"י רבי שמואל עידאן זצ"ל, ושוב קנו מקומם בספרו של רבנו "קובץ מאמרים" ח"א (עמ' ל"ב).

קול אומר: כתוב! ואמר מה אכתוב.

והקול לא שקט - קרא בגרון אל תחשוך כשופר הרם קולך

והיה בלבי כאש בוערת עצור בעצמותי

ונלאיתי כלכל ולא אוכל.

כתוב והודע דעת תורה, מה השינויים הנפלאים המתחוללים בימינו, איכה פתאום הפך עם ישראל מעם שמרני, שומר מסורת, "חנוט" לפי מושג החילוניים, לעם מחקה תרבות הגוים, נוהה אחרי חוקיהם ושגועונותיהם, מחליף דעותיו כלבשו - נוטה אחר כל מנהג מודרני וקיקיוני, שכן-לילה היה ובן לילה אבד?

וכיצד היה הפלא, שכל ימי גלותו כאלפיים שנה, ידע לשמור על תרבותו, על תורתו ושפתו, חיבר ספרים ענקיים בחוקים אף שעבר זמנם. מהתקנה הנוצצת כל רגע, כל יום וכל שעה: "מהרה יבנה בית המקדש", חיבר ספרים בדקדוק ובשירה העברית. הגם שהיתה שפה מתה בדיבור השוטף, היתה שפה חיה וחדשה מלים חדשות (רש"י חידש בשפה לאורך פירושו יותר מאלף וחמש מאות מלים) ורעיונות מבריקים. ומקל הנדודים בידו, עשר גלויות גלתה סנהדרין. ועשרות גלויות גלתה שכניה, מירושלים לבבל. מבבל למצרים. ממצרים לצרפת ולספרד. מצרפת לאשכנז. מספרד לצפת. ועוד ועוד..... והיום אחרי שהשתרש בע"ה כאזרח רענן במולדתו, מאיימת עליו סכנת-כלייה רוחנית. כמו בישראל ערב רב של מפלגות, שאין ביניהן יותר מכסאות בעלמא. שתי מחנות עיקריות נלחמות בעז על השלטת המשטר, פה מחנה מתקדם, פרוגרסיבי, שרוממות ההשכלה בפיו ובגרונו, וחרב פיפיות בידו לנתץ לנתוש לקעקע כל חומות שהקימה התורה סביב היהדות. ופה מחנה

מתפטר, מתלבט, מתחנן, נחות-דרגא בעיני עצמו, "ונהי בעיינינו כחגבים". מבקש נדבה לשלמות-העם, לשמירת המסורת, וכדומה. איפה נעלמו הכחות הטובים שלנו. מדוע לא נצא לתקוף בדברים כדרבנות, מדוע נלחם רק מלחמת-הגנה ולא מלחמת תנופה, מדוע יאמרו זולתנו ללשונו נגביר שפתינו אתנו, ואילו מחננו בא במערות צורים ובמחילות עפר?

התשובה פשוטה: חסר לנו הוגים מקוריים. אין לנו מי שייסביר את המציאות. מה אנו רואים? הזמן פועל לטובת מי? לטובת הכופרים או לטובת המאמינים? יוצאים מן הכלל כמה בחורים או מבוגרים שהתחננו במוסדות חילונים ועברו למחנה הדתי. רבים רבים מאד הם האברים המדולדלים העומדים ותוהים השואלים לנתיבות עולם? אנה נלך? ובפנים - במחננו הסתגרות ובידוד. איפה תמצא המסביר: איסור ממזרות למה? איסור החשמל בשבת למה?

נחוץ בדורנו מורה נבוכים חדש. כהרמב"ם בדורו, איש האשכולות. סיני ועוקר הרים. בקיא במכמני התורה וההלכה. איש שאין על גביו אלא ה' אלקיו, ויחד עם זה חותך ופוסק ופותר בעיות הרוחניות של הדור. בקי במכמני המדע. הוגה דעות. מפענח-ומסביר פשר השינויים שהתחוללו בעם. מניק מלשד רעיונותיו את בני הדור הנבוכים. פוק חזי: בכל ההיסטוריה המרה שלנו, לצד הגאון התורני, עמד הוגה, מנחם ומעודד. אימרה אחת של הרמב"ם, של המסלת ישרים, החזירה רבים מאד לצור מחצבתם. חז"ל השכילו לשלב בתלמוד דברי הלכה ואגדה כאחד. אחר עיון מפרך של כמה דפים בחזקת הבתים, באו דברי אגדה (בסוף הפרק) כנטפי נחמה, כפצוי על הסבל והיגיעה ועל עבודת המוח.

יאמר גלויות: סיסמאות-סרק, אימרות-תהו, לא יספיקו. אומר רבנו ישראל סלנטר ז"ל: מדוע דרך רשעים צלחה? והלא שקר אין לו רגלים? אלא - הם נלחמים באמת למען השקר. ואילו אנו נלחמים בשקר למען האמת....

של דת, הטכנולוגיה מזיקה מאד, בכל יום מתחדשים שם מאות אתרים של זמה ונאוף! רב האתרים באינטרנט אינם של תורה ומצוות. ודאי שאם היו משתמשים בכלי הזה להרבות תורה בעולם זה היה דבר טוב ונשגב, אבל רב האתרים באינטרנט קשים מאד, לכן כל אדם שצריך אינטרנט לצרכי עבודה ופרנסה על פי הוראת חכם, חייב לעשות לו את הסנון הכי טוב! היום אפשר להתקשר לכל חברת תקשורת ולבקש שייעשו חסימה. צריך מאד לשים לב לדברים האלה, אדם שישתדל ויתאמץ מן השמים יעזרו לו. לפעמים אדם אומר לעצמו: אני הולך ברחוב, עכשיו קיץ, מה אני יכול לעשות? איך אני יכול לשמור על עצמי? אבל צריך לדעת שאם האדם ישתדל, ה' יתן לו סיוע ודשמיא מיוחדת ויעזר לו לשמור את עיניו.

רעל וירטואלי

אני מדבר מכאב. לפעמים אני שומע על נערים צעירים בני שש עשרה או שבע עשרה, ואפילו בגיל בר מצוה, שיש להם פלאפון פתוח בלי שום חסימה. אני שומע ונצבט לי הלב, לא אכפת להורים שנותנים להם את זה, שהם נכשלים במראות אסורות?! לא אכפת להם שכל שניה וכל רגע הם נמצאים בנסיון ענק? מי הבטיח להם שבניהם יצליחו לעמוד בנסיונות? אני לא מדבר על ילדים שקנו בעצמם, מכספם, ואין להורים השפעה עליהם, הכאב הוא על ההורים שנותנים לילדים בידיהם! היעלה על הדעת שאדם יתן ביד בנו בקבוק רעל, ואפילו לא יטרח להזהיר אותו שאינו אלא לראותו בלבד?!

אמר רבותינו בגמרא (ברכות דף ל"ב ע"א), אמר רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן: משל לאדם אחד שהיה לו בן, הרחיצו וסכו והאכילו והשקהו, תלה לו כיס על צוארו והושיבו על פתח של זונות, מה יעשה אותו הבן שלא יחטא? לא צריך להיות חכם גדול בשביל להבין את האסונות שהמקשרים האלו גורמים. מספיק להביט סביבנו ולראות שכל מי שנשן לילדים שלו פלאפון פרוץ, לאחר שנה או שנתיים כמעט ואינם מגיעים לתפלות, כבר לא שומרים תורה ומצוות כמו שהיו בעבר, בידינו למנוע את הנגע הזה! אדם שיש יראת ה' בלבו, עוד היום ישאל ויבדק איך אפשר לחסם את הפלאפון שלו, יקנה לבניו פלאפון קשר בלבד, ובכך יזכה לראות את זרעו זרע ברך ה'. אדם שיתמהמה ויאמר "שלוש עליו נפשי", שלא יתפלא קשה לילה יראה את בניו אט אט יורדים ביראת שמים ועוזבים כל חלקה טובה. לא לתת בידים איפונים וסמרטפונים ומלאכי חבלה

מתוך שיחותיו ודרשותיו של מורנו ראש המוסדות הגאון הגדול רבי חננאל כהן שליט"א ראש ישיבת 'לבנימין אמר' ברכיה

שמירת העינים - שמירת הנפש

מתוך הספר "שמחת התורה" חומש במדבר

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל (במדבר ה', י"ב).

להרחק מן הפער

מובא בגמרא (ברכות דף ס"ג ע"א): כל הרוצה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין. חז"ל מלמדים אותנו שאדם צריך לעשות לעצמו גדרות וסיגים כדי שלא יפול, ובפרט יש לאדם לגדר את עצמו בעניני קדושה, קדשת העינים. אדם ששומר את עיניו, מן השמים יעזרו לו שלא יכשל. ולא רק ברחוב, אלא גם בבית צריך לעשות סיגים וגדרות.

ידועה המשנה שאמר יהודה בן תימא (אבות פ"ה מ"ב): הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים. רבנו יעקב בעל הטורים בחלק ארץ חיים (סי' א'), באר את דבריו כך: אמר "קל כנשר" כנגד ראות העין, ודמה אותו לנשר, כי כאשר הנשר שט באוויר, כך הוא ראות העין. לומר שתעצם עיניך מראות ברע, כי היא תחלת העברה, שהעין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרין. כלומר, אדם צריך לתת את עיניו ככניסול בשמים ולא להביט במראות אסורות.

פסול לכלי עלמא

לפני מספר שנים ארגנו החרדים בארצות הברית עצרת גדולה בנושא פגעי האינטרנט והטכנולוגיה, בהשתתפות ששים אלף איש! ספרו לי שהיה ראיון עם העתונאי יעקב אחימאיר, אחד מבכירי אנשי התקשורת בארץ, שלמרות שהוא לא אדם דתי, הוא אמר שצריכים כל העם להתאחד ולהקים משהו נגד פגעי האינטרנט. למה? כי הרבה פשעים נעשים מהאינטרנט, זה לא רק ענין

ופגעים רעים! אפלו המצלמות של היום צריכות חסימה מאינטרנט, לחלקן יש אפשרות לקליטת אינטרנט מסכן, מתחילים מסקרנות גרידא ואחר כך נהיים משעבדים לזה. ה' יצילנו.

גנבים מתחכמים

יש חקירה שחקרו האחרונים. היתה לאדם חנות, עשה עליה בטוח, ובחברת הבטוח דרשו שבכל יום כאשר הוא סוגר את החנות יקפיד להפעיל את האזעקה. אם לא יפעיל הם לא מוכנים לבטוח את החנות.

יום אחד שכח בעל החנות להפעיל את האזעקה, ודוקא באותו לילה פרצו את החנות וגנבו לו סחורה רבה. לאחר בדיקה שערך, התברר לו שגם אם היה מפעיל את האזעקה היא לא היתה עוזרת, הפורצים היו מתחכמים מאד, ידעו לנטרל את האזעקה. אמר בעל החנות לסוכן הבטוח: "תראה, גם אם הייתי מפעיל את האזעקה היא לא היתה מתריעה, אני מבקש שלא תדונו לחברת הבטוח שלא הפעלתי את האזעקה". עכשיו בא סוכן הבטוח ושואל: מתר לו לשמוע לדברי בעל החנות ולא לדון שהאזעקה לא פעלה באותו זמן, או שהוא מחייב לדון?

אריה בא לבקר...

מספר בגמרא (בבא מציעא דף צ"ג ע"ב) על אדם אחד שהיה רועה צאן, כל בקר אנשים היו מביאים לו את הצאן שלהם, ובערב היה מחזיר. יום אחד עזב הרועה את הצאן לזמן קצר, וכשחזר לאחר כמה דקות, הבחין שמספר כבשים חסרים. התחיל לחפש אותם, ואז הבין מה קרה, אריה בא לבקר את העדר...

בלילה כשהחזיר הרועה את הכבשים לבעליהם, ספר מה שקרה, וטען שהוא לא חייב לשלם, אמר להם: "הרי גם אם הייתי שם, לא הייתי יכול להציל את הכבשים מיד האריה, אני פטור מלשלם". מנגד אמרו בעלי הכבשים: "אבל אתה פשעת! הפקרת את הכבשים והלקת, לא שמרת כראוי!". באו ושאלו את הדיינים עם מי הצדק. החכמים ישובועל מדיו, ופסקו שאי אפשר לחייב את הרועה, משום שבכל מקרה לא היה יכול להגן על הכבשים.

המוציא מחברו

לכאורה מהספור הזה אפשר לענות על השאלה של בעל החנות וסוכן הבטוח. הרי האזעקה לא היתה עוזרת, לכן לכאורה בעל החנות לא אשם שלא הפעיל אותה, כמו שהרועה לא אשם על שלא היה נוכח בזמן שהאריה הגיע. יש משפט בערבית שאומר: "אל סארק יגלב אל עשאש", כלומר, הגנב מניצח את השומר, מה שיעשה השומר תמיד הגנב יהיה מתחכם יותר ויצליח לגנב.

אבל אם נתבונן נראה שאי אפשר לדמות בין המקרים. הרי במקרה של הרועה, בעלי הצאן רוצים להוציא מהרועה כסף, ומנגד הוא טוען ואומר, שלא היה יכול להציל, לכן אי אפשר להוציא ממנו כסף. לעומת זאת בדיון של סוכן הבטוח, בעל החנות הוא שרוצה להוציא כסף מחברת הבטוח, מדוע שיוציאו עבורו ממון? הרי הוא לא עמד בתנאים, המוציא מחברו עליו הראיה! לכן אי אפשר להוכיח לכאן מהדיון של הרועה.

תפלת החקלאי

על כל פנים יש דין אחר שממש אפשר ללמוד למקרה שלנו. מספר בגמרא (שם דף ק"ו ע"א), על אדם שחכר שדה מחברו, על דעת שהוא יזרע את השדה ומתרווחים יתן לבעל השדה שליש או רביע. שנה אחת אמר בעל השדה לחוכר

שהוא רוצה שיזרע חטים. החוכר לא הקשיב לו, ובמקום לזרוע חטים זרע שעורים. אותה שנה היתה שנה קשה - שנת בצורת, וכל השדות התיבשו. כשהגיע עת הקציר, פנה בעל השדה לחוכר ואמר לו: "איפה החטים שלי?". השיב החוכר: "לא זרעתי חטים אלא שעורים, אבל גם הם לא גדלו כי היתה שנת בצורת קשה". כעס בעל השדה ואמר: "עברת על דברי, אמרתי לך לזרוע חטים! עכשיו תשלם לי פצוים על זה!". הצטדק החוכר ואמר: "אבל הרי גם אם הייתי זורע חטים הם לא היו גדלות, כל השדות שמסביב התיבשו, מדוע שאשלם לך?".

פסקה הגמרא, שמפנין שהחוכר עבר על דברי בעל השדה חייב לשלם. רש"י שם הסביר, שהטעם הוא משום שבעל השדה יכול לטעון כך: "בראש השנה התפללתי שהחטים שלי יצליחו, אם הייתי זורע חטים התפלה היתה מתקבלת והשדה לא היתה מתיבשת, כשיזרעתי שעורים לא היה לתפלה על מה לחלו". תראה כמה גדול כח התפלה, כל השדות שבאזור התיבשו, אבל השדה שלו לא היתה צריכה להתיבש מכח תפלתו בראש השנה. בגלל הטענה הזאת חייב החוכר לשלם לבעל השדה.

ידו על התחתונה

מפרשים אחרים מבארים, שאין הטעם בגלל התפלה, אלא משום חטים והוא שנה שיזרע חטים והוא שנה מהתנאי, וכל המשנה ידו על התחתונה (בבא קמא דף ק"ב ע"א). אם כן, מהדיון הזה אפשר ללמוד לדיון שלנו. גם כאן התנאי היה שבעל החנות מתחייב להפעיל את האעקקה, באותו יום עבר על התנאי ושנה, וכל המשנה ידו על התחתונה. לכן סוכן הבטוח חייב לדון לחברת הבטוח, והיא אינה חייבת לשלם לבעל החנות. כך נפסקה ההלכה.

לעמוד בתנאים

מהדיון הזה אנחנו צריכים ללמוד לחיים שלנו. הקדוש ברוך הוא עשה אתנו תנאי של שמירת העינים, אם אנחנו מקיימים את התנאי ושומרים על העינים, אז הקדוש ברוך הוא יעזור לנו ויתן לנו בטוח שלא נכשל. אבל אם חלילה אדם מעקרא לא שומר על עיניו, עובר על התנאי, אז אין הקדוש ברוך הוא מחייב לשמור אותו ולעזור לו. אדם צריך להשתדל מאד בעיניו קדשה, כל אדם ישתדל להזיר עצמו מן הניי - כלומר להתרחק מן הפעור ומן הדומה לו. כשאדם ישתדל ללכת בדרך ה', יזכה שמהשמים יולכו אותו בדרך הנכונה, וכמו

אשכול שבו הכל

לרגל הוצאת הספר החדש "אשכול הכומר" הכולל את תולדותיו של מנחם הגאון רבי רחמים חי חיותה הכהן זצ"ל, נכדו הגאונים רבי ברכאל ורבי חננאל הכהנים שליט"א מספרים על חבלי לידתו של הספר שנמשכו כארבעים שנה הן השקעה ועמל רב

תחילה נבקש לשמוע אפס קצה דמותו של רבנו זצ"ל

דומה שאין תואר ההולם יותר את מר זקנו רבנו הגדול רבי רחמים חי חיותה הכהן זצ"ל מאשר "אשכול הכומר" ושייך הדין, שם שבו בחינו לקרא לספר תולדותיו, על פי מה שדרשו במדרש רבה שם: "מהו 'אשכול' - איש שהכל בו: מקרא, משנה, תלמוד, תוספות ואגדות. 'הכומר' - שמכפר שגטותם של ישראל".

הסבא קדישא היה הרב הראשי לנרביא ואגפיה, ובעלותו לארץ ישראל הרב הראשי לנרביא ולכל יהדות גליל, בארץ ומחוצות, וזו היתה אתר הרבים. וזו כתב וזו כע"פ חייב חיבורים הן בענין הש"ס ובמספרים הן כמיל דאגדתא ויחידים על התורה ודרישות בארבע סבות השנה העתידים בכל אתר ואתר, שבת השובה, שבת זכור, שבת הגדול, שבת כלה, וזו בשאר שבתות החודש והספרים. חלקם נכתבו בספריו פרטי כהונה הכרי כהונה, שמחה כהן, כתר כהונה, מנחת כהן ונפרט ח"על ההגדה של פסח מגיד דבריו לעיני פירוש המקור על מגילת אסתר, אשר ספרים אלו נחשבו על כל שכבות הציבור דיינים, רבנים, תלמידי רבנים, בנינים ופשוטים ונרפסו בכשר מהדורות.

מה המיוחד בספר החדש, הרי יצאו כבר כמה ספרים על הרב?

אכן, תלמידו המובהק הגאון רבי בנימין פיינשטין זצ"ל, התעורר אחר פטירת רבנו להנציח את זכרו, ולבדד מהעבודות שזכר בעצמו, טרח ובידד סכמה תלמידים שהיו קרובים לרבנו וחקר ודרש וסיפור לו אודות רבנו, והוציא לאור את ספרו "מדות הרחמים", ועוד יצא לאור ספר "אשכוליה דרבנו" הכולל עשרות הספרים מיוחדים שבהם תארו גדולי תלמידיו ורבנים אחרים את דמותו הגדולה של רבנו. וכן כשנים האחרונות יצא ספר "אב הרחמים" לשא"כ הרה"ג רבי אריד כהן שליט"א.

אלא, שבאמתחתנו היו מאות סיפורים שלא באו בספרים הנ"ל כלל, מהם סיפורים חשובים ומרכזים בתולדות חיינו שלא שמענו קודם. סיפורים אלו נלקחו אחת הנה ואחת הנה במשך עשרות שנים על ידינו. רשמנו כל בדל סיפור מפי מורי רבנו וקרוביו מכל קצוי הארץ, ולא הסכנו זמן עמל מנוח וטורח להגיע לכל סיפור וסיפור עד מקומו הראשון בכל שידיו מנעת את כל החומר שאספנו, מסרתי לידד נפשי הסופר המוכשר הרה"ג ר' עובדיה חן ה"ר, שעבר את הכל במשך שנה רב ובזכות טעם ודעת.

מתי התחלתם במלאכת איסוף החומר לספר?

לפני למעלה מארבעים שנה כשל ילדותי, היינו הולכים במוצאי שבתות החורף הארוכים לזרוע היקר הנועלה חתנא רבי נשיאה החכם השלם רבי ששון הכהן, והיינו יושבים ליד שיעור אפיקות, ושמענו עובדות והנהגות על סבא קדישא. וכן אספו ואחיותה ל"ה סיפורו לנו בכל הזמנות סיפורים מכלי ראשון מה שראו עיניהם בבית אביהם הגדול.

כמו כן, נמשנועים שרידי תלמידיו רבנו, ובהם אחד היחיד החסידי רבי פראץ מאזן זצ"ל, ודלנו מהם מלא חפציהם עובדות והנהגות, וכן דיוקים לסיפורים ידועים. הנה כי כן, יש סיפורים שהובאו במקומות אחרים מכלי שני ושלישי, וכאן באו מכלי ראשון מפי בעל המעשה, ובדרך כלל הם מדויקים יותר. מי שכל הזמן דירבן אותו להוציא את הספר, היה אחינו המנוח ר' נסים כהן זצ"ל, חתנו של הגאון משידי כנה"ג הרה"ג שמשון חירארי זצוק"ל.

תוכלו לשהף אותו מעט מהאווירה באותן ראיונות?

כאשר פנינו לתלמידיו שיספרו לנו על דמותו המופלאה, אחתה אתם התרגשות עצומה, עד שילכו מעיניהם דמעות של נענוע עצום אל רבנו, והיה נראה

שאמרו רבותינו (מכות דף י"ע"א): בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכים אותו. אם אדם רוצה לראות טוב מן השמים, יסיעו בידו והוא יראה טוב. פעם בא אדם אחד לרב ואמר לו: "ראיתי בעיר שלך משהו לא בסדר, איך יכול להיות שעושים דבר כזה?". אמר לו הרב: "ומה אכפת לך?". השיב אותו אדם ואמר: "בטח שאכפת לי, עכשיו הגעתי לעיר הזאת, וזה מה שאני רואה!". השיב הרב: "שלושים שנה אני גר כאן ולא ראיתי את מה שאתה מדבר, ולעמתי אתה נמצא כאן רק יום אחד וכבר הספקת לראות? מי שמחפש את הרע ימצא אותו! תסתכל בטוב ואז תראה רק טוב". בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכים אותו. פרשת השבוע פותחת במילים: "נשא את ראש" - יהי רצון שה' יתברך ישא את ראש עם ישראל מעלה מעלה, ונזכה לגאולה השלמה בקרוב, אמן ואמן.

שכאלו אך אחמול הסתלק וזאת מכיון שנפש תלמידיו הייתה קשורה בנפש רבנו מאד, וזאת מדוב האוהבה והחיבה שהיה מרעיף עליהם בעת שלידתם, וזוהי נשוא נשוא בהם לעד.

מעלעול בספר, אנו רואים שילוב של הרבה אגרות קודש של רבנו שולא התפרסמו מעולם שאסרו ללמוד מהם הדרכה מיוחדת לתורה ולחיים?

אכן, דבר זה קובע ברכה לעצמו, שכן במשך השנים עלה בידנו לחשיף מאות אגרות קודש ומסמכים של רבנו שטרם נחשפו ולא היו למראה עיני הנחברים הנ"ל. ומהם שאבנו עובדות מרתקות ומרעישות נרחבים בדברי ימינו של רבנו, והן דייקנו והשלמנו פרטים רבים בסיפורים שכבר התפרסמו במקומות אחרים. אם ידעה ה' אנו מתכוונים לקרוא והיילא הבאת להוציא לאור את ספר האגרות של רבנו. בספר זה, וזקבנו לראשונה לאכסניה אחת, מאות מכתבים מלימים בדברי חייו, עידוד והדרכה, שחלקם הגדול עדיין לא ראו אור עולם, כשלמנו כל מכתב תופיע הקדמה קצרה הכוללת הסבר על תוכן המכתב וההקשר שלו. זהו אוצר בלום שלא ימלאבפו, כאשר מסתבי הרבים אחרים בתוכם משנה שלימה של הדרכה בכל שטח בחיים ונפרט בדרך הלימוד וההדאה, וניתן ללמוד מהם דרכי הנהגה למנוסת של מי שהנהג את קהל מרעייתו עשרות בשנים.

תפסו את עינינו במיוחד תמונות נדירות מאוד שמוסיעות בספר, ויש בהם ענין במני עצמו.

אכן, טררנו רבות למצוא תמונות נדירות ולא מוכרות מחיי רבנו ומחיי היהודים בתוניסיה ובנרביא.

אחת התמונות הנדירות המופיעות בספר התגלה רק כשנים האחרונות, וניתן לראות בה את רבנו יושב בבית המדרש רבי אליעזר ומלמד את תלמידיו הבוגרים וביי מסייע מאד. רבי שמעון הכהן, רבי יצחק ורבי, כשהוא מחזיק בידיו את הספר. לפי ההשקפה התמונה צולמה בסביבות שנת תשס"ח, התגלת תמונה זו היא סיפור במני עצמו. באחד מביקוריו בצרפת התהלך אחינו המנוח הגאון רבי חיים כהן זצ"ל מייסד ישיבת "אכמדת רחמים" בחיובות פאריז, והנה קוצר אותו גוי מקוסר ומספר ששמעוה אצלו תמונה שילו יושב ולומד. עודד תמא, וכבר הנוי שולף תמונה לא ידועה של סבו רבנו. מאחר שקלטת פגרים חומה, סבר הנוי כי רבי חיים הוא המצולם. אגב בספר החדש מופיעים כמה סיפורי כלא אודות תמונת זו מפי של רבנו.

סתם שאלה מסקרנות. למה בתמונה של הרב המוסיפה בכריכת הספר גלימותו נצבעה בחום ולא בצהוב כמו שצבעו בתמונה המקובלת?

גם באחורי פרט זה טרחנו לדרוש ולחקר. כמה חדשים לפני שיצא הספר, היינו אצל אשת בת 104 שתח"ל מקרית אתא שהיתה שכנה של הרב בנרביא, והיא תארה לנו את הצבע המדויק של הגלימה שהורב לבש, והצבע בכריכה לפי עדותה.

ניכר שדמים רבים הושקעו בספר...

אכן, כיאה וכיאות לגדולתו של רבנו, לא תסכנו כל עמל וטורח והשקעה מסוין רב על מצב שהספר יצא כולו בהדווי מביתו. שני הכרכים החדשים עבי הכרך (מעל 500 דפים כל אחד) הודפסו בהדפסה צבעונית מרהיבה על נייר כחום משותב.

הספר גם מספק רקע רחב והיסטורי על התקופה ומאורעות החיים הסוערים של הימים שחי רבנו, כמו החיים הקשים שעברו יהודי תוניסיה ונרביא בכל מלחמת העולם השנייה והקמת המדינה.

רבים שקראו את הספר העירו בפניהם כי הם לא יכלו להגיש מידע עד אשר סיימו לקרוא בנשימה עצומה. כמו כן רבים מעידים שהספר גרם להם חיזוק גדול בשקידה והנהגה, כעבודת ה' ומדות טובות.

יהי רצון שנזכה לילך בדרכיו וללמוד מאורחותיו, ויהי רצון שזכותו חנן אלף הבנוי על כלל ישראל. אמן.

ידע תדע

זה שמונים ושמונה, והחלק של הכנה עד "נאני אברכים" זה שמונים ושבעה פסוקים, זאת אומרת פחות פסוק מחצי. ואם אין לוי בבית הכנסת, והכנה לוקח גם את העליה שלו, "חלקו וחלק חברו" (תגידה דף ט"ו ע"א), אז הוא לוקח את רב הפרשה. ובספרים כתוב אחרת, כתוב הקטע הראשון, שני, שלישי, רביעי, "נאני אברכים" זה חמישי. למה אנחנו קוראים לכהן עד נאני אברכים? חשבתי בגלל שבחצי לארץ לא היו הכהנים נושאים כפיהם כל יום, רק בחגים, אמרו לפחות נתן לו ברכת כהנים. אבל בארץ שכל יום עושים נשיאות פנים, בשביל מה לתת לו עד "נאני אברכים"? אחר כך ראיתי בספר ארץ חיים לרבי חיים סתהון, שהוא מביא את כל המנהגים שכתובים בספרים בארץ ישראל, והוא מביא את הדבר הזה שפרשת נשא יקרא הכהן עד נאני אברכים (ס' קל"ח ס"א). פנארה זה לא תלוי בגלל שהכנה לא נושא את כפיו, כאן נושאים כפיהם תמיד, ואפילו הכי רוצים שיקרא הכהן גם כן עד "נאני אברכים". (גליון 413 אות ד)

א. מהר"ם ש"י, לא האריך ימים. (אם האריך ימים היה כותב לנו בפרשה ברוך יותר, כמו מהר"ש"א ואחרים), אתה קורא ואתה נהנה מהחכמה שלו. אבל הוא לא האריך ימים. חי שלשים ושיש שנה. היה ראש ישיבה בגיל שבע עשרה, וכשגמר חדושי מסכת ביצה אמר: "לדוד ברוך ה' צורי המלמד" (תהלים קמ"ד א'). מה התפנו? אף אחד לא מכין. "ברוך יי צורי המלמד" ראשי תבות ביצה. ברוך ה' צורי שעשה אותי מלמד. היה מלמד תינוקות וכתב כמה חבורים על כמה מסכתות. נדפסו רק אחרי מאה שנה. חלק נאבד וחלק נשאר. והנשאר גם כן קשה להבין. יש עליו באור (וכ'ל' האי והלואי). ויש לו גם חדושים נחמדים באגדה שאין כמוהם, כתובים בסוף מסכת חלין. (גליון 250 בהערה).

ב. בפרשת נשא [יש נוחגים] הכנה קורא כמעט חצי הפרשה. פעם ספרתי את הפסוקים של פרשת נשא, יש בה מאה שבעים וששה (זה המספר הכי גבוה בכל התורה קלה, אין פרשה שמגיעה למאה שבעים וששה פסוקים רק פרשת נשא. יש מאה חמשים, מאה חמשים ותשע, אבל לא מאה שבעים וששה). החצי של מאה שבעים וששה

למען תספר

ישועה בסיס, תראה משמרות כהנה של תלמידו [מרו רבנו אברהם הכהן יצחק]. ואם אתה רוצה להפיר מי זה משמרות כהנה, תראה 'שלמי תודה' של תלמידו [רבנו הגאון רבי שלמה דאנה]. אשכנזי אחד בא פעם לשיבתה. אמר: תביאו לי ספרים שלכם "מזמרת הארץ" (בראשית מ"ג, י"א). הביאו לו 'משמרות כהנה', פתח אותו, רואה שהוא צען: "צען, צען, צען" [כלומר, שהוא מצען לספרים אחרים, ומעיר בדבריהם בקצרה]. אמר: מה השפה הזאת? אני לא מבין אותה. כל הזמן "צען" או ראשי תבות. אני לא מבין אותו! אמרו לו: טוב, תקח 'שלמי תודה', לקח ספר שלמי תודה, אמר: אלו דברים ברוכים, בהירים כשמש בצהרם. זה ספרו אמרו לו: אתה יודע מי זה המחבר של שלמי תודה? תלמיד תלמידו של המשמרות כהנה!... שמע את זה ואמר: ככה? אז תביא גם משמרות כהנה... "מש"ף תורה, קדש בכספא" (מגלה דף ל"א ע"א), הוא מוכן לשלם עליו. מש"ף ראשי תבות משמרות כהנה... (גליון 459 הערה 3).

רבנו הגאון הכהן חיים

בט' בסיון הגעתי לארץ ישראל בשנת תשל"א, לפני חמשים [וארבע] שנים. הגעתי בתשעה בסיון, וזה גם יום פטירתו של כהן חיים. העולם לא מכירים את הערך של הרב כהן חיים, חושבים סתם כותב משהו, מקשים עליו ודוחים אותו. והרבה פעמים נוכחתי לדעת שהקשיות אינן קשיות. כהן חיים היה עניו מאד, עלה לארץ בתרס"ד עוד בחי' ה' א"ש חי (לפעמים הוא כותב כן איש חי נר"ו), והיה מכבד כל תלמיד חכם. היו באים אליו בשעה שהיה כותב את הספר שלו, מטרידים אותו, נותנים תרומה לשיבתה שלו "שושנים לדוד", והוא מקבל ורושם קבלות. מתי הוא לא מקבל אף אחד? בשעה שהוא אוכל. לא בגלל שהוא אוהב הרבה אוכל... אלא בגלל שהוא אוכל עם פננות, אם יבלבלו אותו הוא לא יוכל לכון. לכן הוא אומר (סי' נ"ט ס"ק כ"ה) שאי אפשר ב"קדוש קדוש" של יוצר לנשק את התפליין, כי יש הרבה כננות בקדושה של יוצר, ואם אדם ינשק הוא יתבלבל בפננות שלו. (גליון 413 אות ב').

הפנישה שהצילה את עם ישראל

לפני חרבו בית המקדש [השני] נפגש רבן יוחנן בן זכאי עם הרשע אספסינוס, ובקש ממנו, "תן לי יבנה ויחמיה", שאל אותו: בן כמה אתה? ענה לו רבן יוחנן שהוא בן מאה ועשר, אמר לו: "טוב, בסדר". אבל עברו אלפים שנה מהפנישה הזאת (מתי הוא נפגש אתו? שלש שנים לפני החרבן בשנת שלשת אלפים תתכ"ז, ועוד מעט אלפים שנה), והיא הצילה את עם ישראל! ואלו רומי עם אספסינוס וטיטוס ואדרינוס הלכו ונעלמו ולא נשאר מהם כלום. (פעם רבי חיים דוד הלוי זצ"ל נסע לרומא עם כמה אנשים, והיה להם שם מדריו שאלו להם: "בואו תראו את שער הנצחון של טיטוס", אז שאל אותו רבי חיים (אולי דרך מתרגם או שדבר אותו באנגלית): "תגיד לי מי נצח בסוף, אנחנו היהודים או אתם?" חשב רגע ואמר לו: אתם נחמתי!... אחר כך רבן יוחנן בן זכאי בקש עוד מאספסינוס שיביא רופאים שיירפאו את רבי צדוק, שאל אותו: "מה קרה לך?" ענה לו: "הוא צם ארבעים שנה", שאל אותו: "למה הוא צם?" ענה לו שהוא צם כדי שלא תחרב ירושלים, אמר לו אספסינוס: "אבל אתה רואה שעוד מעט היא תחרב", אמר לו: אם היה עוד אחד כמוהו היא לא הייתה נחרבת. היה אדם כזה בדורנו לפני השואה, רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצקי (זה גאון מפרסם. אומרים שהיה לו מוח מיוחד בחשבונות, ומה שאנשים מחשבים בשעות הוא היה מחשב בשניות) שצם ארבעים שנה. ובספר יחיד סגלה כתבו עליו "הצדיק שצם ארבעים שנה", למה הוא צם? כי ראה בחלום את הגזירה שהתרחשה [השואה] בעוונות הרבים, ולכן צם שנים רבות עד ששקלו היה עוד נצממות (והוא נפטר לפני השואה). (גליון 83 הערה 22).

רבי יוסף זרקא, גאון עולם היה

רבי יוסף זרקא, גאון עולם היה. הוא רבו של 'ערך השלחן' [מרו רבנו יצחק טיב]. אמנם הוא [רבי יוסף] לא השאיר לנו הרבה שאלות ותשובות, בעקר חדושי גמרא, אבל יש לו עיון קנה וזה, נובך עד עמקה של הלכה. אם הוא העמיד חכם כמו רבי יצחק טיב זה מספיק, זו הוכחה הכי טובה בעולם. אם אתה רוצה להכיר מי זה רבי